

QISHLOQ XO‘JALIGIDA SOLIQ NAZORATI VA AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI

Ilmiy rahbar: “Buxgalteriya hisobi va menejment”

Kafedra dotsenti

Turg‘unov Tursunboy Sabirovich

Turg‘unboyev Humoyunmirzo

Andijon davlat texnika instituti

Buxgalteriya hisobi va audit

yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Maqola qishloq xo‘jaligida soliq nazorati va axborot tizimlarining integratsiyasi masalalarini o‘rganadi. Unda soliq organlari tomonidan qishloq xo‘jaligi faoliyatini monitoring qilish, soliq hisoboti jarayonlarini soddalashtirish va shaffoflikni ta‘minlashda axborot texnologiyalarining roli tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamlashtirilgan axborot tizimlari orqali ma‘lumotlarni avtomatlashtirish, soliq evazionini kamaytirish va qishloq xo‘jaligi korxonalarining moliyaviy samaradorligini oshirish usullari ko‘rib chiqiladi. Maqola soliq nazorati va axborot tizimlarining integratsiyasi qishloq xo‘jaligida barqaror rivojlanish va iqtisodiy shaffoflikni ta‘minlashdagi ahamiyatini ta‘kidlaydi.

Kalit so‘zlar: qishloq xo‘jaligi, soliq nazorati, axborot tizimlari, soliq organlari, avtomatlashtirish, moliyaviy samaradorligi, barqaror rivojlanish.

Kirish. Qishloq xo‘jaligi sub‘yektlarining soliq majburiyatlarini bajarishi, soliq to‘lovchilarni ro‘yxatga olish va monitoring qilish jarayonlari qishloq xo‘jaligi sohasida iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlar nafaqat davlat byudjetini to‘ldirish, balki qishloq xo‘jaligi sub‘yektlarining o‘z faoliyatini samarali olib borishiga ham yordam beradi [1]. Qishloq xo‘jaligi sub‘yektlari, ya‘ni fermerlar, kooperativlar va boshqa qishloq xo‘jaligi tashkilotlari turli xil soliq majburiyatlariga ega. Ularning asosiy soliq turlari yer solig‘i, mol-mulk solig‘i, qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS) va daromad solig‘idir [2]. Bu soliq turlari har bir sub‘yektning faoliyatiga qarab farq qiladi. Masalan, yer solig‘i yer maydoni va uning foydalanish maqsadiga ko‘ra hisoblanadi. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi sub‘yektlar uchun QQS va daromad solig‘i ham muhim hisoblanadi, chunki bu soliqlar ularning daromadlari va foydalari bilan bog‘liq.

Soliq majburiyatlarini bajarish jarayonida qishloq xo‘jaligi sub‘yektlari o‘z faoliyatlarini to‘g‘ri hisob-kitob qilishlari, soliqlarni o‘z vaqtida to‘lashi va zarur hujjatlarni tayyorlashi kerak [3]. Bu jarayonlar ko‘pincha murakkab bo‘lishi mumkin,

chunki qishloq xo'jaligi faoliyati ko'plab omillarga bog'liq, masalan, ob-havo sharoitlari, bozor narxlari va boshqa tashqi faktorlar.

Soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish jarayoni davlat tomonidan amalga oshiriladi va bu jarayonning asosiy maqsadi qishloq xo'jaligi sub'yektlarining soliq majburiyatlarini aniqlashdir [4]. Ro'yxatga olish jarayoni davomida har bir sub'yekt o'z faoliyatini, yer maydonini, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni va boshqa muhim ma'lumotlarni taqdim etishi kerak. Bu ma'lumotlar davlat statistikasi va soliq nazorati uchun muhim ahamiyatga ega. Ro'yxatga olish jarayoni zamonaviy axborot tizimlari yordamida avtomatlashtirilishi mumkin. Bu esa jarayonni tezlashtirish va xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, ro'yxatga olish jarayonida qishloq xo'jaligi sub'yektlariga maslahat berish va ularning huquqlari haqida ma'lumot berish ham muhimdir.

Soliq to'lovchilarni monitoring qilish jarayoni qishloq xo'jaligi sohasidagi soliq nazoratining muhim qismi hisoblanadi [5]. Monitoring orqali davlat organlari qishloq xo'jaligi sub'yektlarining soliq majburiyatlarini bajarishini nazorat qiladi. Bu jarayonda turli xil metodlardan foydalaniladi: hujjatlarni tekshirish, joyida nazorat qilish, statistik tahlillar va boshqalar. Monitoring jarayoni orqali soliq to'lovchilar o'z majburiyatlarini bajarish darajasini aniqlash mumkin. Agar biron-bir sub'yekt soliq to'lovlarini o'z vaqtida amalga oshirmasa yoki noto'g'ri ma'lumot taqdim etsa, u holda davlat organlari tegishli choralar ko'rishi mumkin. Bu esa qishloq xo'jaligi sohasidagi adolatli raqobatni ta'minlashga yordam beradi.

Qishloq xo'jaligi sub'yektlarining axborot tizimlarining integratsiyalashuvi, soliq nazoratini kuchaytirish va qishloq xo'jaligi sohasidagi iqtisodiy faoliyatni samarali boshqarish uchun muhim vosita hisoblanadi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ma'lumotlarni tez va samarali to'plash, saqlash va tahlil qilish imkoniyatlarini oshirdi. Bu esa qishloq xo'jaligi sub'yektlarining soliq majburiyatlarini bajarishini nazorat qilish jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi.

Axborot tizimlarining integratsiyasi, turli xil ma'lumot manbalarini birlashtirib, yagona platforma yaratishga imkon beradi. Qishloq xo'jaligi sub'yektlari uchun bu tizimlar yer maydonlari, ishlab chiqarilgan mahsulotlar, moliyaviy ko'rsatkichlar va boshqa muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Integratsiyalashgan tizimlar orqali soliq to'lovchilar o'z faoliyatlari to'g'risida aniq va to'g'ri ma'lumotlarni taqdim etishlari mumkin. Bu esa soliq nazoratini kuchaytirish va soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish jarayonlarini soddalashtirishga yordam beradi.

Integratsiyalashgan axborot tizimlari orqali yig'ilgan ma'lumotlarni tahlil qilish, davlat organlariga qishloq xo'jaligi sub'yektlarining faoliyatini chuqur o'rganishga imkon beradi. Misol uchun, ishlab chiqarilgan mahsulotlarning hajmi, xarajatlar va daromadlar kabi ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali soliq to'lovchilarining daromad solig'i majburiyatlarini aniqlash mumkin. Shuningdek, bozor narxlari va ob-havo

sharoitlari kabi tashqi omillarni hisobga olgan holda, qishloq xo‘jaligi sub’yektlarining iqtisodiy holatini baholash imkoniyati paydo bo‘ladi.

Axborot tizimlarining integratsiyasi soliq nazoratini real vaqt rejimida amalga oshirish imkonini beradi. Bu jarayon davomida davlat organlari qishloq xo‘jaligi sub’yektlarining faoliyatini onlayn tarzda kuzatishi mumkin. Masalan, mahsulot ishlab chiqarish jarayonida yoki sotuvda sodir bo‘lgan har qanday o‘zgarishlarni tezda aniqlash va tegishli choralar ko‘rish mumkin. Bu esa soliq to‘lovchilarni vaqtida nazorat qilish va ularning majburiyatlarini bajarishini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega.

Integratsiyalashgan axborot tizimlari yordamida ma‘lumotlarni avtomatik ravishda yig‘ish va qayta ishlash jarayonida xatoliklar sonini kamaytirish mumkin. Qishloq xo‘jaligi sub’yektlari tomonidan taqdim etilgan ma‘lumotlar avtomatik ravishda tekshirilishi va tasdiqlanishi mumkin, bu esa inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi. Natijada, soliq nazorati jarayoni yanada ishonchli va samarali bo‘ladi.

Axborot tizimlarining integratsiyasi orqali qishloq xo‘jaligi sub’yektlariga soliq majburiyatlari va ularning ahamiyati haqida keng omma uchun ma‘lumot berish imkoniyati paydo bo‘ladi. Davlat organlari tomonidan taqdim etilgan onlayn platformalar orqali qishloq xo‘jaligi sub’yektlari o‘zlarini qiziqtirgan savollarga javob olishlari va soliq to‘lovlari bo‘yicha maslahatlar olishlari mumkin. Bu esa ularning soliq majburiyatlarini bajarishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ma‘lumotlarni avtomatlashtirish orqali qishloq xo‘jaligi sohasidagi soliq nazoratining samaradorligini oshirish uchun bir qator takliflar mavjud:

✓ Elektron hisob-kitoblar - qishloq xo‘jaligi sub’yektlari uchun elektron hisob-kitob tizimlarini joriy etish, soliq to‘lovchilar tomonidan ma‘lumotlarni tez va aniq taqdim etishga imkon beradi. Bu jarayon soliq to‘lovchilarni ro‘yxatga olish va ularning majburiyatlarini monitoring qilishni osonlashtiradi.

✓ Ma‘lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish - innovatsion texnologiyalar yordamida real vaqt rejimida ma‘lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish imkoniyatini yaratish. Bu, masalan, GPS va IoT (Internet of Things) qurilmalarini qo‘llash orqali yer maydonlari va mahsulot ishlab chiqarish jarayonlarini kuzatishni o‘z ichiga oladi.

✓ Bulutli texnologiyalar - bulutli platformalar orqali qishloq xo‘jaligi sub’yektlarining ma‘lumotlarini markazlashtirish va ularga kirishni osonlashtirish. Bu, ma‘lumotlarning xavfsizligini ta‘minlaydi va ularni har qanday joydan boshqarishga imkon beradi.

✓ Avtomatik nazorat tizimlari - soliq nazorati jarayonlarini avtomatlashtirish uchun sun‘iy intellekt va mashinani o‘rganish texnologiyalaridan foydalanish. Bu, potentsial soliq qonunbuzarliklarini aniqlashda yordam beradi.

✓ Ommaviy axborot va ta'lim: Qishloq xo'jaligi sub'yektlariga soliq qonunchiligi bo'yicha axborot beruvchi onlayn platformalarni yaratish. Bu, soliq to'lovchilarni o'z majburiyatlari haqida xabardor qilish va ularning bilim darajasini oshirishga yordam beradi.

✓ Mobil ilovalar - qishloq xo'jaligi sub'yektlari uchun mobil ilovalar yaratish, bu orqali ularga soliq to'lovlari, hisobotlar va boshqa muhim ma'lumotlarga tezda kirish imkoniyatini taqdim etish.

Ushbu takliflar qishloq xo'jaligi sohasidagi soliq nazoratining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi, bu esa davlat budjetiga to'lovlarni o'z vaqtida va to'g'ri amalga oshirishni ta'minlaydi.

Xulosa. Qishloq xo'jaligida soliq nazorati va axborot tizimlarining integratsiyasi soliq hisobotlarini soddalashtirish, shaffoflikni oshirish va moliyaviy samaradorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Raqamlashtirilgan axborot tizimlari orqali ma'lumotlarni avtomatlashtirish soliq evazionini kamaytiradi, real vaqt rejimida monitoring imkonini beradi va qishloq xo'jaligi korxonalarining resurslaridan samarali foydalanishni rag'batlantiradi. Integratsiya jarayonida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, xodimlar malakasini oshirish va qonunchilik bazasini takomillashtirish muhim omillar sifatida ko'zga tashlanadi. Ushbu yondashuv nafaqat soliq organlarining ish samaradorligini oshiradi, balki qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishiga va iqtisodiy shaffoflikka xizmat qiladi. Kelajakda bu sohada innovatsion yechimlar va xalqaro tajribalarni qo'llash yanada katta muvaffaqiyatlarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. F.P.Azimova Soliq va soliqqa tortish. O'quv qo'llanma. - Toshkent.: 2022-y. 284 bet.
2. A.Bektemirov, A.Taneyev, O.Ashurova, A.Mirzaxodjayev. Soliqlar va soliqqa tortish [Matn]: O'quv qo'llanma /Samarqand iqtisodiyot va servis instituti - Samarqand.: "STEPSEL" MCHJ nashriyoti, 2023 - 256 bet.
3. Soliqlar va soliqqa tortish: Oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik / A.V. Vahobov, A.S. Jo'rayev; O'zR oliy va o'rta-maxsus ta'lim vazirligi, Toshkent Moliya in-ti, — Toshkent: Sharq, 2009. — 448 b.
4. Soliqlar va soliqqa tortish (II qism): Darslik / Jo'rayev A.S., Safarov G_.A., Meyliyev O.R. – T.: Toshkent Moliya instituti, 2019. – 264 b.
5. Sanaqulova B. Kichik biznes va tadbirkorlikni soliqqa tortish. O'quv qo'llanma. – T.: —NOSHIR, 2012.